

szellemi munkások és gyengébb szervezetű egyének számára különben is hozzáférhetetlen, nem is szólva arról, hogy túlzásaival az egészséges szervezetet is tönkreteszi. Mindeme egyoldalúságokkal és téves irányokkal szembe kell helyezkednünk s a mozgásokat nem szabad csupán az izmok mechanikus játékának tekintenünk. Lélekkel és tartalommal kell őket megtölteni s eszményi célok szolgálatába állítani. Ennélfogva a testi nevelés helyes módja és formája Demeny felfogása szerint nem lehet sem az atletika, sem a szokásos torna. A szabadban való játszás többet ér, mint a különféle tornarendszerek. Nem barátja a szerző a katonai tornának sem, a német tornát pedig, bár ezen a néven nem említi, különleges francia nemzeti szempontból is elvetendőnek tartja. Szerinte u. i. a merev, erőltetett, szögletes, rút mozgások nem egyeztethetők össze a francia szellemmel; ez a szépséget, szabadságot, könnyedséget kedveli. Nem tornára, hanem sportszerű nevelésre van szükség, az erőt, gyorsaságot, ügyességet, hajlékonyságot, egyensúlyt, harmóniát kell fejleszteni természetes mozgások, a gazdaságos munka művészete által, mely az életben és minden foglalkozás körében alkalmazható. Erre a célra, a test harmonikus fejlesztésére pedig a rendes mozgási formák — a járás, futás, ugrás, úzás, mászás, vívás, dobás — teljesen elegendők. Az így felfogott eszményi célú testi nevelés érdekében játszótereket kíván a szerző az ifjúságnak. Szabadság, szabad levegő, öröm, játékok, tánc és ének: ezek lesznek az éltető elemei az új testi nevelésnek.

Ezek a gondolatok oly író tollából valók, ki már régóta behatóan foglalkozik a testi nevelés kérdésével s számos idevágó elméleti és gyakorlati munkával gazdagította a francia pedagógiai irodalmat. Azok, akiket a testi nevelés akár általában mint pedagógusokat, akár mint szűkebb értelemben vett szakemberéket közelebbről érdekel, sok termékenyítő gondolatot találhatnak ebben a minden tekintetben érdemes könyvecskében. Ma, amikor a középfokú oktatás általános reformjával kapcsolatban a testi nevelés reformja is a napirenden van, amikor az Országos Testnevelési Tanács tervezeteket és javaslatokat készít a magyar iskolák új testnevelési rendjének megállapítására, kétszeresen érdekes a testi nevelésnek esztétikai és etikai szempontból való felfogása.

(Székesfehérvár.)

Nagy József Béla.

J. Schrenck: Über das Verständnis für bildliche Darstellung bei Schulkindern. Wissenschaftliche Beiträge für Pädagogik u. Psychologie, 5. Heft, Leipzig, 1916, Quelle u. Meyer, 214 l., 7 M.

Schrenck a gyermeklélektan körébe tartozó kérdéssel foglalkozik. Feladatául tűzte ki ama módszer vagy eljárási mód megállapítását,

metynek alkalmazásával az iskolásgyermeket rávezethetjük képek értelmes szemlélésére, képek tárgyának felismerésére és értelmezésére. E problémának pedagógiai jelentősége van. A szerző előtt ezzel elméletileg különösen Stern, Binet és Meumann, kísérletileg Kerschensteiner foglalkozott. A képértelmezés problémájának alapja: a térszemlélet, rajzolás és geometriai ábrázolás pszichológiájának vizsgálata. Az erre vonatkozó kísérleteket Schrenck és Kling végezte Tübingenben. Ellentétben Böhler-Messer addig alkalmazott kikérdező módszerével (Ausfrage-Methode) a rávezető módszert (Abfrage-Methode) alkalmazták. Kísérletük alapjául két sematikusan rajzolt, a gyermeki lelkületnek megfelelő kép szolgált. A gyermekek feleleteit kérdőívek útján gyűjtötték. A kísérletekben a tanulók csoportokba osztva vettek részt és pedig úgy, hogy két tehetségesebb gyermekkel mindig két gyengékebbé tanulót osztottak egy csoportba. Hogy a sok egymásután következő kérdés ne tegye egyhangúvá a vizsgálatot és ne untassa a gyermekeket, néha kisebb kérdéseket adtak fel: pl. «mondj el mindent, amit a fiúról mondani tudsz». A feladott kérdéseket nyolc csoportba osztották. Az első három csoport a térben való tájékozódásra, a többi pedig a távlatilag rajzolt alaknak, testnek és ezek helyzetének, a távlatnak és a távlati jelenségeknek rekonstruáló megértésére vonatkozik. A kérdéseket részint úgy tették fel, hogy a gyermeknek a mutatott dolog megnevezésével kellett a feleletet megadnia, részint úgy, hogy a megnevezett dologra kellett a képen rámutatnia. Az e kísérleteknél elkövethető hibákat Minnemann három csoportra osztja: 1. felfogási, 2. emlékezési, 3. megnevezési hibák csoportjára. Eredmények: a válaszok helyessége az 1. iskolaévtől a 2.-ig lényegesen javul, 2--5-ig csökken, 6--7-ig ismét emelkedik; ennek oka a rajzoktatásban kereshető. A kísérleti eredményeket feltüntető statisztikai táblák nagyban megegyeznek Bobertag «Intelligenzprüfung»-jaiban feltüntetett hasonló vizsgálatokra vonatkozó eredményekkel. Ez arra a gondolatra vezeti Schrencket, hogy e kísérleteket is sikeresen lehetne alkalmazni értelmességi-vizsgálatok céljaira.

A kísérlet gyakorlati alkalmazása az lenne, hogy a tanítás alatt történő szemléltetést olyan képeken végezzük, amelyek a gyermek korának megfelelnek. Necsak a látott tárgyra és személyekre hívjuk fel a figyelmet, hanem irányítsuk a gyermek érdeklődését a távlatra és a térben való látás egyéb mozzanataira s fejlesszük az érzékét ez irányban is. Ott, ahol alkalom kínálkozik, hasonlítsuk össze az ábrázolt képet a valósággal. Mit értünk már most képfelfogás alatt? Schrenck szerint a képfelfogás nem egyéb, mint a kép tartalmának a felfogása és az ábrázolt tárgynak a természetben való felismerése. Egyik módja tehát a hasonlóság alapján fellépő abstrak-

ciónak. A kép tartalmának a felfogása lélektanilag magába zárja a percepció, asszociáció és asszimiláció folyamatát, ezek együttvéve adják a kép appercepcióját. A kép tartalmának a megértése beleélés útján történik. A kép felfogása akkor tökéletes, hogyha általa ugyanazok a képzettartalmak közvetítődnek, mint amit ábrázolni akart. A kép tartalmának a megnevezése a képértelmezés (Bilddeutung). A képről szóló vallomás (Bildaussage) pedig a jegyzőkönyvbe felvett kísérleti eredmények összessége.

Amint látjuk, e könyv sok újat nem mond, de eredményeit pontos kísérletek alapján és nagy körültekintéssel vonja le.

Kiss Margit.

A. Herget: Die wichtigsten Strömungen im pädagogischen Leben der Gegenwart. Prag, 1915 és 1916, A. Haase. 8° I: 94 l.; II: 131 l. Ára 1-25 és 2 M.

E munka a modern pedagógiai áramlatokat tárgyalja olyan formán, hogy egy-egy fejezetben szól mindazokról, akik egy zászló alá gyülekeznek, egy jelszót hirdetnek. Először is fejtegeti a *munka-iskola* (Arbeitsschule) különböző értelmezéseit. Kerschensteiner a közügyesség fejlesztését, Seinig a rajzot tartja nagyfontosságúnak, Gaudig viszont az önálló munkát a tanulás minden ágában érvényre akarja juttatni és az önálló szellemi tevékenységet tartja legfőbbnek. E programnak a gyakorlatban való megvalósítása célja a csehországi, svéd, francia, angol, japán és amerikai munkaiskoláknak. A *művészetre való nevelés* (Kunsterziehung) célja a szépnak érvényesítése az egyoldalú neveléssel szemben. Lichtwark, Rein, valamint maga a szerző (I. 35—49. l.) fejtegetik részletesen, hogy miben álljon a művészi nevelés gyakorlati kivitele (iskola felszerelése, képek szemlélése, rajzolás, mintázás, ének, torna, tánc, kézimunka, irodalmi tanítás). Az *állampolgári nevelés* (Staatsbürgerliche Erziehung) a jellemfejlesztést helyezi a nevelés középpontjába. Kerschensteiner erkölcsi alapon nyugvó együttélésre akarja szoktatni a gyermeket azért, hogy munkaközösséget szervez, mely a felelősségérzést fejleszti. Foerster ugyanennek a célnak elérésére önkormányzati alapon szervezi a tanulókat. Burkhardt a köztársaság mintájára szervezi a svájci iskolákat. Ugyancsak a felelősségérzést, erkölcsi jellemet akarja kifejleszteni az angol mintára mindenfelé elterjedt cserkészintézmény. A *morálpedagógia* (Morálpädagogik) benső élménnyé akarja tenni a morális tanokat. Itt az a vitás kérdés, vajjon elég-e az ilyen erkölcsi oktatást alkalmoszerűen a tanításhoz vagy az előforduló élményekhez fűzni, vagy pedig rendszeres órákban foglalkozunk-e az erkölcsi kérdésekkel. Jahn az utóbbi